

Plenum

Onsdag 28.11.2018 kl. 14.01—16.31

13. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

Regeringens proposition RP 59/2018 rd

Utskottets betänkande AjUB 9/2018 rd

Första behandlingen

Talman Paula Risikko: Ärende 13 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger arbetslivs- och jämställdhetsutskottets betänkande AjUB 9/2018 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslaget. — Utskottets ordförande, ledamot Filatov, varsågod.

Debatt

15.45 **Tarja Filatov sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on siis mietinnön esittelypuheenvuoro, ja sanon muutaman sanan henkilökohtaisia näkemyksiäni sitten tuossa jossakin vaiheessa keskustelua.

Tässä kyse on siis siitä, että työttömyysturvalakia muutetaan sillä tavalla, että työttömällä, joka on yli 25-vuotias, olisi oikeus työttömyysetuuteen opiskellessaan ammatillisia valmiuksia tai yritystoimintaa tukevilla opinnoilla sillä tavalla, että nuo opinnot eivät saa kestää yli kuutta kuukautta. Hänellä säilyisivät silti ne velvoitteet, jotka liittyvät normaalisti työttömyysturvaan, eli olisi työn vastaanottovelvollisuus ja olisi velvollisuus osallistua myös hänelle osoitettuun aktiivitoimenpiteisiin. Tämän ehdotetun mallin keskeisin ero tähän nykyiseen omaehtoisen opiskelun mahdollisuuteen on siinä, että enää työ- ja elinkeinotoimisto ei tee arviota siitä, onko tuo koulutus sellaista, että se edistää työnhakijan työllistymistä, eli tämä tarveharkinta purkautuu. Opiskella saa, vaikka työllistyminen ei sitä edellyttäisikään.

Ajatuksena tässä taustalla on se, että työttömät pystyisivät nykyistä joustavammin osallistumaan esimerkiksi lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen ja sen luonteisiin opintoihin ja että se rohkaisisi työttömiä työnhakijoita opiskelemaan eikä tarvitsisi pelätä, onko tämä minun opiskeluni sellaista, joka sitten vie työttömyysturvan. Näitä rajanvetotapauksia tällä hetkellä on luvattoman usein, tai sitten tapahtuu niin, että TE-toimisto harkitsee, että tämä koulutus ei edistä kyseisen työnhakijan työllistymistä, ja tässäkin saattaa TE-toimiston ja työnhakijan välillä olla ristiriitaa siitä, miten he tulkitsevat tuon koulutuksen laadun.

Valiokunta pitää tätä uudistusta tervetulleena ja tarpeellisenä ja ehdottaa sen hyväksymistä muuttamattomana mutta nostaa esiin muutaman asian:

Sitä, että opiskelumahdollisuuksien joustavoittaminen koskee vain 25 vuotta täyttäneitä työnhakijoita ja että tuetaan ainoastaan lyhytkestoista koulutusta, pidetään perusteltuna sii-

Punkt i protokollet PR 122/2018 rd

tä näkökulmasta, että kun opintoetuedet — olipa kyse sitten aikuisopiskelijoista tai puhumattakaan nuorista opiskelijoista — ovat tasoltansa heikompia kuin työttömyysturva, meillä muuten kävisi niin, että ihmisiä ikään kuin ajautuisi työttömyyteen sen vuoksi, että he sitä kautta saisivat paremman opintotuen, ja se ei voi olla tarkoituksenmukaista. Toisaalta ajatellaan myös, että tämä lyhytkestoisuus on perusteltua oikeastaan tästä samasta näkökulmasta.

Mutta samaan aikaan valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että meidän aikuiskoulutusjärjestelmäämme ja myös tätä etuusjärjestelmää, joka sillä puolella on, pitäisi uudistaa sillä tavalla, että nykyisin olisi helpompi opiskella.

Tälle koulutukselle ei ammatillisten valmiuksien ja yritystoiminnan tukemisen lisäksi aseteta muita edellytyksiä, ja valiokunta lähtee siitä, että tätä todellakin pitää tulkita laeasti, niin että tämän soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät vain selkeästi harrastusluonteiset opinnot. Kieliopinnot, luku- ja kirjoitustaidon opinnot sekä tietoteknisiä valmiuksia antavat opinnot mainitaan esimerkkeinä siitä, että ne parantavat ammatillisia valmiuksia vaikka eivät suoraan olekaan ammatillisia opintoja.

Valiokunta on hiukan huolissaan siitä, miten tätä tulkintaa sitten tosiasiallisesti tehdään, ja edellyttää, että TE-toimistoille on selkeä ohjeistus ja henkilöstön koulutusta, jotta ei tule sitten niitä yllätystilanteita, joissa tulkinnat menevät ristiin esimerkiksi eri TE-toimistojen välillä tai sitten niin, että asiakkaat kokevat, että tällä todellakin on merkitystä ammatillisesti kehittämisessä, ja TE-toimisto katsoo, että ei ole — koska nykymaailmassa monenlaiset koulutukset saattavat tukea esimerkiksi yritystoimintaa. Lisäksi valiokunta korostaa sitä, että työnhakijoille pitää antaa kattavasti tietoa eri kouluttautumismahdollisuuksista ja yksityiskohtaista ja konkreettista tietoa siitä, mitkä sitten lopulta hyväksytään tämmöiseksi omaehtoiseksi opiskeluksi, että työttömyysturvaa ei menetetä.

Lisäksi valiokunta huomauttaa, että työnhakijoiden lyhytkestoisten opiskelumahdollisuuksien parantaminen edellyttää koulutuksen järjestäjiltä uudistumista. Tällä hetkellä tällaista koulutustarjontaa on hyvin vähän, ja monta kertaa voi olla niin, että on vaikea erottaa, mikä on ikään kuin itsenäistä täydennyskoulutusta ja mikä on sitten sitä ammatillista, tutkintoon tähtäävää koulutusta. Esimerkiksi opetusministeriön visiossa lähdetään siitä, että meillä tulevaisuudessa pitäisi olla enemmänkin integroitu, tutkintoon tähtäävä koulutus, josta sitten osat voisivat toimia ammatillisena täydennyskoulutusosiona, ja tällaista niin sanottua moduulikoulutusta meillä on jo nytkin. Valiokunta oli huolissaan siitä, ettei tule vääriä tulkintoja, joissa tällaista täydennyskoulutusmoduulia pidetäänkin ammattiin tai tutkintoon tähtäävänä, ja toivoi, että tätä asiaa selkiytettäisiin ohjeistuksissa.

Lisäksi valiokunta huomauttaa siitä, että jos työnhakija alun perin lähtee enintään kuuden kuukauden pituisiin opintoihin ja sitten jossakin tilanteessa ne venyvät yli kuuden kuukauden mittaisiksi, niin opintojen viivästymisen ei vaikuttaisi tähän tulkintaan silloin, kun se johtuu työnhakijasta johtuvasta syystä, ja tätä valiokunta pitää perusteltuna. Mutta joskus voi olla myös niin, että se ei johdu opiskelijasta vaan jostakin muusta syystä — esimerkiksi opiskelija on vähän virheellisten tietojen varassa lähtenyt opiskelemaan ja kuvitellut, että se kestää alle kuusi kuukautta — ja tässä toivotaan, että kun työttömyysturvan kesto taas on sitten TE-toimiston harkinnassa, siinä harkinnassa otettaisiin huomioon se, että koulutusjärjestelmä ei vielä tunnista näitä ehdotetun mallin keston mukaisia kuuden kuukauden pituisia opintokokonaisuuksia.

Lisäksi kun työnhakijan pitää tässä mallissa olla työmarkkinoiden käytettävissä, valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että työnhakijalle pitää olla selkeää se, että hänen todel-

Punkt i protokollet PR 122/2018 rd

lakin pitää ottaa vastaan töitä, jos hänelle sellaisia on tarjolla, ja sitten toisaalta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että silloin, jos tarjotaan aktiivitoimia, niiden pitää tässä tilanteessa olla perusteltuja.

Lisäksi lopuksi työvaliokunta kiinnittää huomiota siihen ja pitää positiivisena sitä, että tämännäköinen opiskelu täyttää myös aktiivimallin edellytykset silloin, kun se rytmittyy oikealla tavalla. Valiokunta pitää tätä kannatettavana.

Sitten ehkä vielä se asia, että sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että työttömyysturvan kehittämisessä sitä pitäisi yksinkertaistaa ja työttömyyden aikaisia eri tukimuotoja yhdenmukaistaa ja tämä esitys saattaa viedä tästä pois päin, ja siinä mielessä on syytä seurata, mitä jatkossa tulee tapahtumaan. Tämä oli ehkä vielä sellainen mainitsemisen arvoinen asia.

Valiokunnan mietintöön sisältyy yksi vastalause, ja tuo vastalause koskee 25 vuoden ikärajaa.

Puhemies Paula Risikko: Puhujalistalle.

15.53 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Filatov esittelypuheenvuorossaan totesi, tämän lakimuutoksen myötä työnhakijalla on oikeus työttömyysetuuteen opintojen estämättä, jos hän on täyttänyt 25 vuotta ja opinnot kestävät enintään kuusi kuukautta ja jos opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Opiskelu ei kuitenkaan olisi pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä tai palvelusta.

Nämä muutokset joustavoittavat työnhakijoiden opintomahdollisuuksia, mutta ne voivat kyllä myös vaikeuttaa etuusjärjestelmän ymmärrettävyyttä edunsaajien näkökulmasta. Sen takia tästä asiasta tiedottaminen on erittäin tärkeää, koska opiskeluajan ylitys yli kuuden kuukauden rajan aiheuttaa ongelmia työttömyysturvan maksatukseen, mikäli työtön ei ole tarkkana näiden päivien laskennassa. Sitten on myös muistettava, että opiskelun aikana on oltava valmis ottamaan työtä vastaan. Tällöin sen arviointi, ottaako työtarjouksen vastaan vai jatkaako mahdollisen opiskelujakson tai -kurssin loppuun, on aika tavalla riskejä sisältävä valinta ja varmasti todella vaikea valinta, koska opiskelun loppuun saattaminen voi parantaa ja todennäköisesti parantaakin työmarkkina-asemaa mutta työtarjouksesta kieltäytyminen voi sitten johtaa karenssiin. Uskoisin, että tämä on aika monessa tapauksessa vaikea valinta, kummallako tavalla toimii.

Arvoisa puhemies! On ihan hyvä lakimuutos kyseessä, vaikka kyllä myöskin tuota 25 ikävuoden rajaa voi kyseenalaistaa, kuten edustaja Kontula omassa vastalauseessaan on tehnytkin. Tässä rajauksessa on myöskin perustuslaillisia ongelmia.

On kuitenkin syytä muistaa, että tämä lakiesitys tai tämä malli ei millään tavalla poista tarvetta työvoimapoliittiseen koulutukseen, jota SDP on esittänyt useaan otteeseen lisättäväksi.

15.55 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys ja nyt siitä tullut mietintö ovat erittäin hyviä. On totta, että meillä työmarkkinoilla on ongelmia ja työelämässä on ongelmia, mutta tässä lakiesityksessä ja mietinnössä lähdetään siitä, että sitä työttömyyskorvauksena tunnettua rahamäärää voi käyttää muun muassa opiskeluun. Ja voiko sitten käyttää kokopäiväiseen opiskeluun? No, ei tietenkään, sitä vartenhan on sitten omat tukimuodot tässä maassa. Suomen opintotukijärjestelmä on varmasti maailman mitapuussa yksi parhaista, ellei paras.

Punkt i protokollet PR 122/2018 rd

Kun tulevaisuudessa työelämää kehitetään ja myös näitä tukia, millä työttömyyttä pystytään torjumaan ja ihmisiä ohjaamaan takaisin työelämään, niin se on aivan varmaan niin, että meidän on uudistettava työttömyysturvajärjestelmää tulevina vuosina. Ensinnäkin byrokratiaa on pakko purkaa, niin että ihminen kun saa työpaikan, vaikka lyhyenkin, vaikka viikonkin työpaikan, se pystyttäisiin juohevasti hyödyntämään eikä sitten korvausmenetely häiriintyisi siitä lyhyestä työsuhteesta.

Siitä mallista, joka Saksassa on voimassa ja jossa ihminen voi ottaa vaikka kolmen päivän työsuhteen hyödykseen, vaikka nyt ruuhka-aikana kaupassa myyjänä taikka jotain muuta vastaavaa: Onhan työpaikoilla näitä erilaisia ruuhkatilanteita, joihin työvoimaa mielellään palkataan. Järjestelmänhän pitää olla niin kuin Saksassa, että ihminen voi hyödyntää sen muutaman päivän työn. Sen jälkeen valtio on siellä taannut, että sieltä saa kuukauden aikana lopun osan täyteen luvatusa työttömyyskorvauksesta, niin että oma aktiivisuus palkitaan. Siitä ei missään nimessä rangaista katkaisemalla työmarkkinatukea tai muuta vastaavaa työttömyyskorvausta, vaan sitten, kun se lyhyt työsuhte on ohi, vaikka kolmen päivän työpätkä, työttömyyskorvauksen saanti jatkuu häiriöttä. Siihenhän meidän pitäisi mennä.

En tunne tätä lainsäädäntöä niin syvällisesti, että mistä se mättää, mutta sen tiedän, että tämä kolmikantainen järjestelmä meidän pitää uudistaa sillä keinoin — se on erittäin hyvä järjestelmä — että siihen on saatava notkeutta ja nopeutta lisää, niin että pystymme tekemään nopeita päätöksiä, niin että kun ihminen saa työpaikan, siihen pitää kannustaa, sitä pitää tukea, ja sitten kun työttömyys jatkuu, niin siitäkään ei siis saisi rangaista niin, että työttömyyskorvauksen odottaminen kestää sitten kuukausia ja ihminen on pulassa. Se järjestelmä, mikä Saksassa tältä osin on, on erittäin hyvä. Toivon, että suomalaiset poliitikot lähivuosina saavat saman ratkaisun aikaiseksi ja niin, että tämä kolmikantainen järjestelmä myös hyväksyy sen, koska pakkohan meidän on jotain tehdä. Vaikka meillä on kymmeniätuhansia työpaikkoja tässä maassa vapaana, meillä on lähes 200 000 ihmistä työttömänä. Tämä epäsuhta on kyllä niin kammottava, että jotainhan tälle on pakko tehdä.

15.58 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Tämän verran kommentoin edustaja Hoskosen esiin nostamaa kysymystä: Tällä hetkellähän meillä saa ansaita 300 euroa ilman, että työttömyysturva pienenee, ja sen jälkeen, kun ansaitsee euron, työttömyysturvasta lähtee puolet pois. Periaatteessa tämä on erittäin joustava järjestelmä, mutta kun me tulemme käytännön toteuttamiseen, niin siinä meillä on niitä ongelmia. En usko, että tästä on erimielisyyttä ikään kuin poliittisella ja lainsäädännöllisellä tasolla. Ongelma on se, miten me toimeenpanemme tätä järjestelmää ja millaisia viiveitä meillä tulee siinä, että työajan ja saadun tulon välinen tulkinta ei aina ole kovin yksiselitteinen.

Mutta jos mietimme tätä lainsäädäntöä, niin tämä on ehdottomasti kannatettava. SDP on itsekin omissa ohjelmissansa tätä esittänyt jo pitkän aikaa. Ylipäätään kannattaa miettiä sitä, mitä kaikkea työttömyysturvalla saisi vapaammin tehdä, koska se, että otetaan töitä vastaan ja siinä on tiukka velvoite, on perusteltua mutta aina ei ole perusteltua se, että vaikkapa vapaaehtoistyö tai opiskelu tai muu tulkitaan sitten sellaiseksi kokopäivätoiminnaksi, että se estää työn vastaanottamisen, ja sen seurauksena lähtee työttömyysturva, koska se passivoi ihmisiä tarpeettomasti.

Mutta samaan aikaan kannattaa myös muistaa, että tämä ei ole vastaus meidän työvoimapulaongelmaamme eikä tämä tuo meille yhtään ammatillisesti osaavaa ihmistä lisää vaan tämä vain jakaa ne olemassa olevat työpaikat siten, että myös työttömänä voi opiskel-

Punkt i protokollet PR 122/2018 rd

la. Tämä on ehkä se harha, johon herkästi mennään: ajatellaan, että meillä omaehtoinen koulutus — ja hyvä niin — on lisääntynyt voimakkaasti, mutta samaan aikaan meillä on ammatillista työvoimapolitiittista koulutusta vähennetty. Se on välineenä taas ollut se, joka on saattanut esimerkiksi alueellisesti reagoida nopeasti ja ketterästi niihin osaamistarpeisiin, mitä tietyn TE-toimiston alueella on ollut tai mitä jossakin positiivisen rakennemuutoksen alueella on ollut. Ja nyt tämä koulutus on vähentynyt. Lisäksi siinä on tehty sellainen muutos, että se on täällä normaalin valtionosuuskoulutusjärjestelmän sisällä, jolloin itse asiassa se ketteräys, se kilpailutuksen viemä aika, joka aiemmin on ollut pari kuukautta, kolmen kuukautta, on muuttunut vuodeksi ja kahdeksi. Me tarvitsemme tähän rinnalle edelleen tällaisen nopeasti toimivan koulutusvälineen, joka kohdentuu niihinkin työttömiin, jotka eivät niin aktiivisesti lähde kouluttautumaan. Osalla työttömistähän on halu kouluttautua, heillä on mahdollisuus päästä näihin omaehtoisiin kouluttautumispaikkoihin, mutta kaikilla ei ole, he tarvitsevat enemmän ohjausta ja tukea siinä, että lähtevät parantamaan ammatillisia valmiuksiaan, ja tätä puolta me emme saa unohtaa.

Niin lämpimästi kuin kannatankin tätä esitystä, niin sanon myös sen, että tästä saattaa tulla... [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Tästä saattaa tulla sellainen loukku, jonne ihmiset ikään kuin säilytyvät, vaikka heillä olisikin mahdollisuus päästä työmarkkinoille. Ja tätä meidän pitää välttää, koska se, että me koulutamme ikään kuin kouluttamisen vuoksi ihmisiä, ei välttämättä ole perusteltua näin voimakkaalla yhteiskunnan tuella eli siis sillä, että saa kohtuullisen hyvän opintotuen työttömyysturvan kautta ja samaan aikaan vielä maksetun koulutuksen yhteiskunnan tuella. Ja tässä piilee tällaisen järjestelmän riskit. Ne piilevät enemmän siellä harkinnanvaraisen omaehtoisen koulutuksen puolella, ja sitä pyritään puskuroimaan sillä, että siellä on harkintaa. Mutta uskallanpa sanoa, että jos meillä on ihmisiä tämän mallin mukaisessa omaehtoisessa koulutuksessa, niin aika suuri kynnyks on TE-toimistolla tehdä osoituksia sellaiselle henkilölle, joka on ammatillisessa koulutuksessa puolen vuoden ajan, koska ajatellaan, että silloin se koulutusinvestointi saattaa mennä hukkaan. Eikä se ole tällaisissa tilanteissa edes tarkoituksenmukaista.

Ehkä järkevämpää olisi se, että meillä integroitaisiin näitä etuuksia enemmän, jolloin ihmisten ei ikään kuin tarvitsisi spekuloida sillä, millä statuksella he milloinkin ovat. Ja tähän on tähdännyt esimerkiksi SDP:n yleisturvamalli, jossa ajatellaan, että meidän erilaiset syyperusteiset turvat — olipa kyse työttömyysturvasta, perhevapaajärjestelmän tuista taikka sitten sairauspäivärahasta, mutta pitkällä aikavälillä myös erilaisista opintoetuuksista — pitäisi integroida samalle tasolle, jolloin tätä spekulatiivimahdollisuutta ei olisi, ja niihin pitäisi kytkeä aktiivisuuskannustin sillä tavalla, että jos on aktiivitoimessa eikä passiivisesti sillä turvalla työttömyyden aikana, niin silloin voisi saada hieman korkeamman tuen.

16.03 Eero Suutari kok: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen tarkoituksena on työttömän työmarkkina-aseman parannus, eli pystyisi kouluttautumaan niihin töihin, mihin tulevaisuudessa pyrkii. Loukkua tästä ei saisi kyllä tehdä, enkä minä usko, että suurimalta osalta tällä tavalla tulee olemaan. Pitää olla tosi harvinainen tapaus, jos tästä tulisi loukku. Ja silloin, kun kutsu töihin tulisi, sinne pitäisi mennä, sehän on ihan normaalia työmarkkinan toimintaa.

Tulorekisteri tulisi minun mielestäni parantamaan justiin niitä, mitä puheenjohtaja Filatov jo äsken tässä esitti, niitä käytännön hankaluuksia, mitä tässä tulee olemaan.

Punkt i protokollet PR 122/2018 rd

16.04 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kyllähän koulutus on henkilökohtaisen avun ja tuen lisäksi kaikkein tehokkaimpia tapoja auttaa työllistymään, siitä me olemme varmaan samaa mieltä. On todella tärkeää, että työttömänä ollessa on mahdollisuus opiskella, koska se on työkyvyn ylläpitämisen kannalta tärkeää, että ollaan jossain mielekkäässä toiminnassa, mutta samalla edistetään sitä ammatillista osaamista ja työllistymisen mahdollisuuksia.

Mutta olen kyllä edustaja Filatovin kanssa samaa mieltä siitä, että ammatillisen työvoimapolitiittisen koulutuksen vähentäminen on huononnus tähän meidän työllistämisen tavoitteeseemme, koska ammatillinen työvoimapolitiittinen koulutus on sekä työvoiman saatavuuden että työttömien työllistymisen näkökulmasta tärkeä asia. Jos ajatellaan kaiken kaikkiaan koulutusta Suomessa, niin minä luulen, että ei meillä ole ongelma se, etteikö meillä olisi koulutusmahdollisuuksia. Niitä on monipuolisesti, ja niitä on paljon. Mutta meillä on haasteena, miten saamme juuri ne henkilöt koulutukseen, jotka sitä erityisesti tarvitsevat, ja juuri sellaiseen koulutukseen, jota he siinä omassa elämäntilanteessaan juuri silloin tarvitsevat.

16.05 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Juuri tätä näkökulmaa tavallaan yritin avata hieman kriittiselläkin suhtautumisella siitä näkökulmasta, että nyt me olemme keskittyneet paljon omaehtoiseen koulutukseen ja se on tarpeellista mutta sen varjopuoli on se, että on unohdettu se, mihin edustaja Mäkisalo-Ropponen tässä viittasi, että kaikki eivät tämän järjestelmän kautta pääse kouluttautumaan ja he tarvitsisivat enemmän tukea. Ja kritiikkini kohdistuu siihen, että tämä tuki on ohentumassa meidän yhteiskunnassamme, ja niin ei saisi käydä, jos me haluamme pitää kiinni siitä, että meillä osaava työvoima riittää.

Me tiedämme, että koulutus on kumuloituvaa pääomaa. Ne, jotka opiskelevat, opiskelevat lisää, lisää, lisää ja ovat usein ikään kuin kiinni siinä opiskelun imussa, ja hyvä niin. Se on hieno asia, se vie Suomea eteenpäin. Mutta sitten on se joukko, jolla ehkä on jo nuoresta tai lapsesta huonompia kokemuksia koulutuksesta ja jolla kynnys lähteä opiskelemaan on suurempi. Ja enemmän meidän pitäisi pistää paukkuja nyt tällä hetkellä tähän joukkoon, jotta myös heidät saataisiin kannustettua ja rohkaistua hankkimaan itselleen uutta ammatitaitoa ja päivittämään osaamistaan.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten och avbröt behandlingen av ärendet.